

22. Knjiga Ezrina i Nehemijina

Najstarija židovska tradicija smatra Knjige Ezrinu i Nehemijinu jednom jedincatom knjigom kojoj je autor Ezra. Kasnije, na temelju Neh 1,1, gdje se spominje da će sada biti opisana *Povijest Nehemije...*, počelo se odvajati tekst koji slijedi u zasebnu Knjigu Nehemijinu. Ipak, i u najnovije vrijeme u izdanjima hebrejske Biblije ove su knjige ponovno predstavljene kao jedna jedina knjiga.

Osim ove poteškoće o jedinstvu tj. razdvajanju Knjige Ezrine i Knjige Nehemijine, također je problematičan i njihov odnos prema 1-2 Knjizi Ljetopisa. Njihova uska povezanost više je nego očita, no teško je reći da li su sve ove knjige pisane od istog autora, na što upućuju zajednička obilježja. Također je interesantno da Knjiga Ezrina nastavlja pripovijedati događaje tamo gdje je stala Druga Knjiga Ljetopisa, ali u rukopisima hebrejske Biblije Knjige Ezrina i Nehemijina dolaze prije 1-2 Knjiga Ljetopisa.

1-2 Knjiga o Kraljevima pripovijedaju povijest obaju kraljevstava do uništenja Jeruzalema kada velik dio izraelskog naroda, napose onaj vitalni (ljudi od nauke, zanata i raznih vještina) bivaju odvedeni u babilonsko sužanjstvo pa onaj dio naroda koji ostaje u domovini biva takoreći „obezglavljen“. Knjiga Ezrina od samog svog početka počinje pripovijedati kako je došlo do preokreta ove katastrofalne situacije – kako je Bog dotaknuo perzijskog kralja Kira koji 538.g.pr.Kr. odlučuje vratiti Izraelce u njihovu zemlju i čak dati početna sredstva za obnovu jeruzalemskog Hrama! Time prestaje babilonsko sužanjstvo i počinje nova epoha u povijesti Izraela.

Na taj način do izražaja dolazi napetost između diskontinuiteta (do kojeg je došlo uslijed nevjere Izraela i nacionalne katastrofe te odlaska u babilonsko sužanjstvo) i kontinuiteta kojeg predstavlja Božja vjernost i milosrđe zahvaljujući kojima se nastavlja život Izraela kao Božje svojine u njima Obećanoj, Svetoj zemlji. Tu se ukršta sveta povijest tj. prošlost sa budućnošću koju otvara ovaj Božji spasenjski zahvat.

Obnova Hrama i problemi koji su je pratili

Novi početak nakon babilonskog sužanjstva shvaća se kao Božji zahvat: Bog budi duh perzijskog kralja. U isto vrijeme to što je novo, zapravo se oslanja na ono što je bilo prije: obnavlja se jeruzalemski Hram kao centar Izraelove religije i znak njegovog nacionalnog identiteta. Ovu obnovu su naviještali proroci (Jer 29-31), Izaija (41,2.25; 45,13).

Perzijski kralj Kir izdao je dekret 538.g.pr. Kr. i pruža objašnjenje u 1,2-4:

„2Ovako veli perzijski kralj Kir: 'Sva zemaljska kraljevstva dade mi Gospodin, Bog nebeski. On mi naloži da mu sagradim Dom u Jeruzalemu, u Judeji. 3Tko je god među vama od svega njegova naroda, Bog njegov bio s njim!

Neka ide u Jeruzalem u Judeji i neka gradi Dom Gospodinu, Bogu Izraelovu, Bogu koji stoluje u Jeruzalemu. 4I gdje god se još zadržao ostatak toga naroda, neka ga stanovništvo mjesta u kojima boravi podupre srebrom i zlatom, imanjem i stokom i dragovoljnim prinosima za Dom Božji u Jeruzalemu.'“

Službenu verziju istog interventa imamo u Ezr 6,3-5:

„3 Prve godine kraljevanja Kira proglasio je kralj Kir:

Dom Božji u Jeruzalemu. Dom neka se sagradi kao mjesto gdje će se prinostiti žrtve i gdje će se donositi prinosi za paljenje. Neka bude visok šezdeset lakata i širok šezdeset lakata. 4Tri reda neka budu od velikog kamenja, a jedan od drveta. Trošak će se podmiriti iz kraljevskog dvora. 5Povrh toga, posuđe zlatno i srebrno iz Doma Božjeg koje Nabukodonozor bijaše uzeo iz svetišta u Jeruzalemu i prenio u Babilon neka se vrati i bude na svome mjestu u svetištu jeruzalemskom i neka se postavi u Domu Božjem. “

Vidimo, i u ovoj verziji Kirovog edikta ponovno je središnja tema povratka Izraelaca – izgradnja Doma Božjeg. Detalj da će i prigodom ovog „izlaska“ iz zemlje sužanjstva, kao i prigodom izlaska iz Egipta, Izraelci dobiti pomoć od domaćeg stanovništva povezuje ta dva izlaska na slobodu. No, ovdje perzijski kralj Kir slavi Boga što mu je udijelio vlast nad većinom u to vrijeme poznatog svijeta, dok je egipatski faraon išao direktno protiv Božjeg projekta. Kir svoju ozbiljnost dokazuje predavanjem hramskog posuda koje je Nabukodonozor oteo iz Hrama kad je Izraelce odvodio u Babiloniju – sada posuđe biva vraćeno i predstavlja prve elemente obnove Hrama (Ezr 1,7-11). Dakle, i u ovim usporednicama sa izlaskom iz Egipta, opet naglasak pada na Hram i funkcioniranje liturgije u njemu.

Kao što je potaknuo kralja Kira, tako je Bog potaknuo i glavara Jude i Benjamina, svećenika i levita da krenu graditi Dom Gospodnji u Jeruzalemu (Ezr 1,6). Tako će, pod vodstvom Davidovog potomka Zerubabela i svećenika Ješue, ponovno oživjeti žrtvenik i prinošenje žrtava u srušenom jeruzalemskom Hramu o Blagdanu sjenica (Ezr 3,1-5). Kasnije će biti postavljeni temelji za novi Hram tako da će se miješati suze tuge za onim srušenim i suze radosnice što se iznova podiže Hram Božji (Ezr 3,6-13).

Uskoro se ovlaštenim osobama u gradnji Hrama žele pridružiti *narod one zemlje* (Ezr 4,4) kao i *narodi susjednih zemalja* (3,3). Zerubabel i Ješua im ne dopuštaju jer sebe smatraju od Kira ovlaštenima (4,3) i od tada ovi narodi počinju ometati podizanje Hrama (4,4-5). Čitamo u 4,6-24 kako su pisali predstavku Kirovim nasljednicima (Kserksu i Artakserksu I, 465-424.g.pr.Kr.) i kako je ona uslišana – zabranjeni su daljnji radovi. No, proroci Hagaj i Zaharija za vrijeme perzijskog kralja Darija (522.g.pr. Kr.) počinju prorokovati i tako probude duh Zerubabelu i Ješui te oni ponovno počnu dizati Hram (5,1-2). Za vrijeme ponovno pokrenute istrage, pronađen je u Babilonu originalni Kirov edikt (6,1-5). To je bilo dovoljno da Darije dozvoli nastavak radova pa se 515.g.pr.Kr. radosno slavila Pasha (6,19-22) i Hram je posvećen.

Ezra i Nehemijino djelovanje

Ezra je u Jeruzalem došao 458.g.pr.Kr. a Nehemija 445/4.g.pr.Kr. Oni su bili neka vrsta posrednika podrijetlom iz židovske dijaspeore koji su, na bazi svojih dobrih veza, mogli posredovati između perzijskog dvora i Jeruzalema.

Ezra je bio izričito određen od samog perzijskog kralja Artakserksa I da ode u Jeruzalem vidjeti kako se provodi *Zakon Božji* (7,14), koji je ujedno bio i državni zakon za one koji su pripadali Izraelovoj vjeri. Osim toga, u Jeruzalem treba ponijeti srebro i zlato koje su darovali kralj i njegovi savjetnici Izraelovom Bogu (7,15). Ovdje do izražaja dolazi perzijska politika vjerskih sloboda i autonomija kako ne bi izazivali nemire među različitim narodima u kraljevstvu.

On je prikazan kao svećenik (Ezr 7,11-12.21), pripadnik svećeničke obitelji, iako se nigdje ne prikazuje kako obnaša svećeničku službu. Također se za njega kaže da *pisar i upućen je u Pisma* (Ezr 7,6). Kad je pošao u Jeruzalem, ruka Gospodnja bijaše s njim (Ezr 7,6.9). U Jeruzalemu nailazi na problem mješovitih brakova (Ezr 9), što je Knjiga Ponovljenog Zakona izričito zabranjivala (Pnz 7,1-5; 20,17s). U dramatičnoj molitvi (Ezr 9,6-15), on konstatira da je cijela Izraelova povijest zapravo povijest grijeha i nevjere zbog čega su doživjeli i katastrofu babilonskog sužanjstva. A sada, kad im je Bog udijelio milost povratka iz tuđine, ponovno su nevjerni! Na to dolazi do reakcije mnoštva koji odlučuju obnoviti vjernost Bogu i otpustiti žene tuđinke (Ezr 10). Knjiga Ezrina završava popisima onih koji su oženili tuđinke i svi su ih odlučili otpustiti. Ezra će se pojaviti u Neh 8, što će predstavljati kulminantni moment obiju knjiga jer tada će se čitati knjiga Zakona Božjeg.

Podizanje zida oko Jeruzalema i svečano čitanje Zakona Gospodnjeg

Ovi događaji zapisani su u Knjizi Nehemijinoj. Ona je intonirana kao svojevrsno osobno Nehemijino sjećanje na događaje kojih je bio akter, zapisano većim dijelom u prvom licu.

Prva tema ovih sjećanja jest podizanje jeruzalemskih zidina. Čuvši u babiloniji da je Jeruzalem u lošem stanju, Nehemija – poput Ezre (Ezr 9) izgovara molitvu u kojoj ispovijeda Izraelovu grešnost i kršenje Gospodnjih odredbi, ali izražava i veliku vjeru u Božje milosrđe i spremnost da ponovno sabere i podigne Izrael ako se njegov narod odluči vratiti sa svojih stranputica (Neh 1,5-11). Potom koristi svoj ugled kod perzijskog kralja i dobiva podršku da krene u Jeruzalem i podigne mu zidine (Neh 1,1-2,8).

Potom detaljno izvještava o svom putu u Jeruzalem, dogovoru sa Jeruzalemcima oko obnove zidina (Neh 2-3), već „uobičajeno“ protivljenje radovima (3,33-6,14), te o dovršetku radova (6,15-7,3).

U ovoj sekciji umetnut je izvještaj o Nehemijinom zauzimanju za slogu među Izraelcima koja je narušena zbog potraživanja dugova: velikaši su nezadovoljni zbog nevratanja dugova, a siromašni jadikuju da ih ne mogu vratiti jer su drugi

okupirali njihova polja (Neh 5,1-5). Nehemija ih poziva da se urazume jer su posvuda okruženi neprijateljima i stoga predlaže otpuštanje dugova – daje svoj osobni primjer kako je on otpustio svojim dužnicima – a osim toga obznanjuje da je kao upravitelj odustao od prihoda na koje je imao pravo da ne bi opterećivao narod (5,14-18). I uspijeva postići dogovor (5,12-13).

Po završetku radova na zidinama, priprema se naseljavanje obnovljenog grada tako da u Neh 7,6 nailazimo na poduži spisak Izraelaca i njihovih potomaka koji su se iz Babilonije vratili u Jeruzalem i Judeju. Sličnu situaciju smo imali u Ezr 2, gdje se donosi popis povratnika, a u slijedećem poglavlju (Ezr 3) opis prinošenja prve žrtve na obnovljenom oltaru. Takođe i u Knjizi Nehemijinoj nakon popisa povratnika imamo opis slavlja. Sada naglasak više nije na žrtvi nego na čitanju Zakona Gospodnjega (Neh 8). Sada se pojavljuje Ezra i čita knjigu Zakona. Dakle, u centru pažnje, od središnje važnosti za obnovljenu zajednicu sada postaje Zakon Gospodnji tj. riječ Božja. Njemu pomažu leviti koji tumače pojedine dijelove knjige a narod odgovara sa *Amen, amen*. Ovdje naziremo strukture kasnije sinagogalne službe Božje.

Čitanje riječi Božje za sobom povlači posljedicu – čovjek postaje svjesniji svoga stanja i svojih grijeha tako da u Neh 9 dolazi do velikog narodnog pokorničkog bogoslužja! Nakon toga, slijedeći dio ovog paradigmatškog slijeda jest preuzimanje obaveza (Neh 10), čime Izrael kao zajednica želi obnoviti svoju vjernost Savezu s Bogom tj. prionuti uz njegov Zakon. Iako prema kraju Knjige Nehemijine nailazimo na još važnih trenutaka, kao npr. blagoslov zidina, Hrama i cijelog naroda (12,27-43), poglavlja 8-10 predstavljaju vrhunac Knjige Ezrine i Knjige Nehemijine: obnovljeni Hram, obnovljen Jeruzalem te obnovljena vjernost Zakonu Božjem novi su temelji za život Izraela u narednom periodu.

No, iako su obnovljeni ovi važni elementi koji povezuju Izraela s njegovom prošlošću, ipak postoji velika razlika u odnosu na prošlost. Izrael više nema svoju monarhiju nego je dio perzijskog imperija. Mnogi Izraelci ostali su u tuđini i tako udarili temelje dijaspori kao budućoj trajnoj nacionalnoj konstanti. No, kao što je već prikazano u ovim knjigama u likovima Ezre i Nehemije, dijaspora će se osjećati i itekako povezana i, štoviše, odgovorna za uspjeh obnove Jeruzalema i religioznog života cijelog Izraela. Tako se Jeruzalem, Hram Božji i njegov Zakon pojavljuju kao gravitacioni centar izraelskog bića, ma gdje ono živjelo.

Preuzete obaveze, koje čitav narod preuzima na sebe, služe vjernom vršenju Zakona-riječi Božje, koji i dalje – odlukom perzijskog dvora – ostaje zakonska regulativa i na građanskom području. Tako obnovljena izraelska zajednica prigrljuje Zakon Božji i službu Hramu kao temelj narodnog života. Naš prijevod Biblije s pravom iznad Neh 8 stavlja naslov: *Nastanak židovstva*. U onom periodu kad je Izrael ostao bez kralja kao vidljivog Božjeg zastupnika, narod prigrljuje Zakon Božji i Hram i kao pravilo života i kao vezu s Bogom, jamcem svog opstanka i budućnosti. Time Izraelov identitet počinje poprimati nove crte koje su plod povijesnih događaja, kazna/vodstva Božjeg i volje naroda.